

รายงานการศึกษา

เรื่อง

การพัฒนาชุมชนตามแนวพระราชดำริ

“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” จังหวัดน่าน

โดย

ผู้ฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารมหานครระดับสูง

รุ่นที่ ๑๐

เสนอ

คณะกรรมการหลักสูตรนักบริหาร

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารมหานครระดับสูง รุ่นที่ ๑๐

ระหว่างวันที่ ๒๐ เมษายน – ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

รายละเอียด	หน้า
รายงานการศึกษาคุณภาพ การพัฒนาชุมชนตามแนวพระราชดำริ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” จังหวัดน่าน	
อำเภอเมือง (กลุ่มที่ 1)	
ประวัติความเป็นมาและสภาพปัญหา	2
การสำรวจและเก็บข้อมูล	5
สรุปสภาพปัญหา	8
ข้อเสนอแนะ	8
รูปกิจกรรมการลงสำรวจพื้นที่	10
อำเภอภูเพียง (กลุ่มที่ 2)	
ประวัติความเป็นมา	11
การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน	13
หัวใจแห่งการพัฒนา	14
การลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลการจัดการน้ำ	14
ประโยชน์ที่ได้รับจ้างการศึกษาคุณภาพ	17
อำเภอเวียงสา (กลุ่มที่ 3)	
ประวัติความเป็นมา	18
เหตุการณ์สำคัญ	19
ข้อมูลทั่วไปของตำบลอำเภอนาโถย	20
ประสบการณ์การศึกษาคุณภาพ การซ่อมแซม ปรับปรุงฝาย ในตำบลอำเภอนาโถย อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	22
ขั้นตอนการดำเนินการ	23
โครงการซ่อมแซมฝายบาง บ้านใหม่เจริญราษฎร์ หมู่ 4	24
โครงการปรับปรุง ฝายกั้นน้ำ บ้านพะเยา หมู่ 3	27
โครงการซ่อมแซมทำนบชะลอน้ำลำห้วยแม่สาคร บ้านใหม่เจริญราษฎร์ หมู่ที่ 4	28
โครงการสร้างฝายที่บ้านฝิ่งหมื่น	29
โครงการสร้างฝายที่บ้านร้องบอน	30
สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้	31
ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนา	31

สารบัญ

รายละเอียด	หน้า
องการบริหารส่วนตำบลยวม อำเภอทาวังผา (กลุ่มที่ 4)	
ข้อมูลทั่วไปของตำบลยวม	32
อาณาเขตตำบลยวมและลักษณะภูมิประเทศ	32
โครงการที่แล้วเสร็จ	33
การเรียนรู้ที่ได้รับ	36
ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการ	37
ข้อเสนอแนะ	38

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 1 แผนที่จังหวัดน่าน	1
รูปที่ 1-1 แผนที่แสดงตำแหน่งอำเภอเมือง จังหวัดน่าน	2
รูปที่ 1-2 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงถึงการบุกรุกป่าต้นน้ำ	3
รูปที่ 1-3 อาณาเขตติดต่อของอำเภอเมือง จังหวัดน่าน	4
รูปที่ 1-4 อำเภอเมืองน่านแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 ตำบล	4
รูปที่ 1-5 สภาพแวดล้อมปัจจุบันของลำห้วยในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน	7
รูปที่ 1-6 ภาพกิจกรรมการลงสำรวจพื้นที่	10
รูปที่ 2-1 แผนที่แสดงตำแหน่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน	11
รูปที่ 2-2 ประเพณีหกเป็งนมัสการพระธาตุแช่แห้ง	13
รูปที่ 2-3 แผนที่ผังรวมการจัดการน้ำ ตำบลเมืองจั้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน	14
รูปที่ 2-4 ภาพการลงสำรวจต้นน้ำ ตำบลเมืองจั้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน	15
รูปที่ 2-5 ภาพการลงสำรวจกลางน้ำ ตำบลนาบั้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน	16
รูปที่ 3-1 แผนที่แสดงตำแหน่งอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	18
รูปที่ 3-2 แผนที่ตำบลอ่าวนาโหล อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	22
รูปที่ 3-3 สภาพฝายเดิม	25
รูปที่ 3-4 ภาพระหว่างก่อสร้าง	26
รูปที่ 3-5 ดำเนินการแล้ว	26
รูปที่ 3-6 ภาพการลงพื้นที่โครงการปรับปรุงฝายกั้นน้ำ	27
รูปที่ 3-7 ภาพการลงพื้นที่โครงการซ่อมแซมทำนบชะลอน้ำลำห้วยแม่สาคร บ้านใหม่เจริญราษฎร์	28
รูปที่ 3-8 ภาพการลงพื้นที่โครงการสร้างฝายที่บ้านฝิ่งหมื่น	29
รูปที่ 3-9 ภาพการลงพื้นที่โครงการสร้างฝายที่บ้านร้องบอน	30

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 4-1 แผนที่แสดงตำแหน่งอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน	32
รูปที่ 4-2 ภาพการลงพื้นที่ก่อนก่อสร้างโครงการฝายห้วยน้ำยม บ้านสบบัว	33
รูปที่ 4-3 ภาพระหว่างการก่อสร้างฝายห้วยน้ำยม	34
รูปที่ 4-4 ดำเนินการสร้างฝายห้วยน้ำยมจนแล้วเสร็จ	35
รูปที่ 4-5 ภาพการเรียนรู้ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา”	36
รูปที่ 4-6 ภาพปัจจัยแห่งความสำเร็จ	37

คำนำ

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งในการอบรมหลักสูตรนักบริหารมหาระดับสูง รุ่นที่ 10 กรุงเทพมหานคร ที่เกิดจากการศึกษาแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำน่าน ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญก่อนเกิดเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาที่ชาวกรุงเทพมหานครเป็นผู้ใช้น้ำ ที่จังหวัดน่าน ระหว่างวันที่ 18-22 พฤษภาคม 2558 ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเข้าใจหลักการทำงานผ่านกิจกรรม “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 26 ท่าน (แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม จากหน่วยงาน สำนักราชเลขาธิการ กรมราชองครักษ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี การทางพิเศษแห่งประเทศไทย การประปานครหลวง บริษัททำอากาศยานและข้าราชการสังกัดกรุงเทพมหานคร) ได้มีโอกาสบูรณาการความรู้ที่ได้จากการฟังการบรรยาย อภิปราย กรณีตัวอย่างต่างๆ การฝึกปฏิบัติ ในหมวดวิชาต่างๆ อาทิเช่น การพัฒนาภาวะผู้นำ การบริหารมหาระดับ การบริหารทรัพยากร คุณธรรม จริยธรรม และคุณภาพชีวิต และการเสริมสร้างประสบการณ์และบูรณาการความรู้ ลงสู่พื้นที่จริง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

- ในอันที่จะพัฒนาแนวคิดให้กว้างไกล ท้นต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
  - เพื่อพัฒนาแนวความคิดและทักษะในการบริหารให้สามารถกำหนดกลยุทธ์ วิจัยสั่งการ ตลอดจนคาดหมายสภาวะการณ์ในอนาคตที่มีผลกระทบต่อการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ
  - เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างสมรรถนะทางกายให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน
- ตลอดจนสร้างเครือข่ายการประสานงานที่ดีระหว่างกรุงเทพมหานครกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

จากรายงานฉบับนี้ได้สะท้อนถึงความร่วมมือจากผู้เข้ารับการอบรมทุกท่านตลอดจน เจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากสถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานครและจากท้องถิ่น จังหวัดน่านและขอขอบพระคุณ ศ.ดร.ชาติชาย ณ เชียงใหม่ ที่ได้ให้ความรู้และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และถือได้ว่าผู้เข้ารับการอบรมได้บูรณาการความรู้จากในหลักสูตรและประสบการณ์ที่หลากหลายของแต่ละท่าน รังสรรค์ก่อเกิดสำเร็จเป็นรายงานฉบับนี้ จึงถือได้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ของหลักสูตร

คณะนักบริหารมหาระดับสูง รุ่นที่ 10

รายงานการศึกษาดูงาน

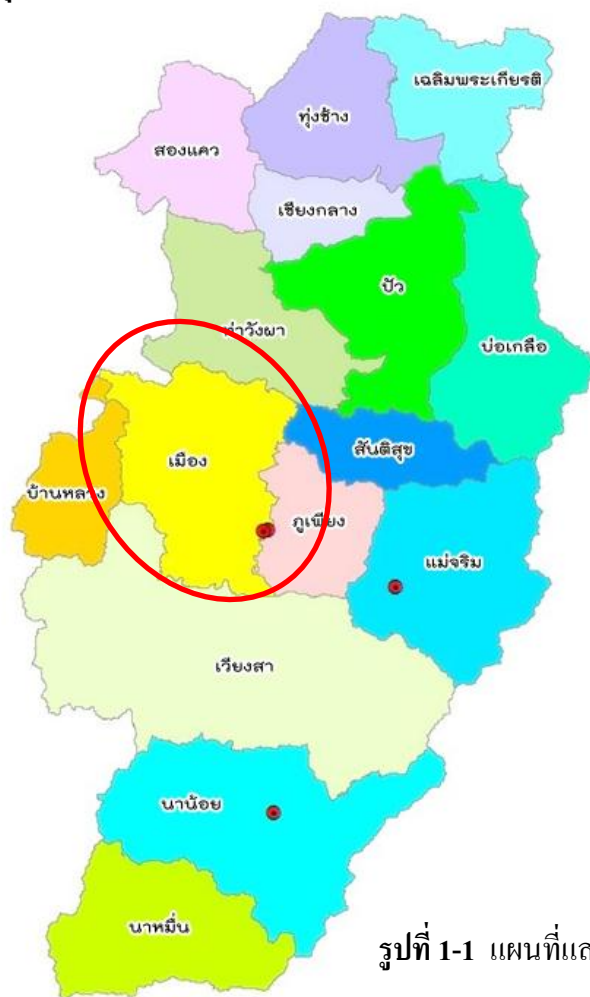
การพัฒนาชุมชนตามแนวพระราชดำริ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” จังหวัดน่าน

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

รูปที่ 1 แผนที่จังหวัดน่าน

1. อำเภอเมือง (กลุ่มที่ 1)

รูปที่ 1-1 แผนที่แสดงตำแหน่งอำเภอเมือง จังหวัดน่าน

คำขวัญ

“มาเมืองน่าน น่านาน คือน้ำเหนือ
มีบ่อเกลือ เนื้อดิน บนภูเขา
มี ดงคอย ดอกชมพูภูคา
มีวัดวา อาราม อร่ามเมือง”

1.1 ประวัติความเป็นมาและสภาพปัญหา

โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบบูรณาการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่จังหวัดน่าน เป็นงานด้านส่งเสริมการพัฒนของโครงการปิดทองหลังพระ ซึ่งจังหวัดน่านเป็นจังหวัดแรกที่โครงการปิดทองหลังพระ ได้พิจารณาคัดเลือกเป็นพื้นที่ สำหรับการพัฒนาระบบต้นแบบ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ได้แก่

1. เครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง
3. มีสภาพปัญหาในพื้นที่
4. เป็นพื้นที่ที่มีข้อมูลเพียงพอและเป็นระบบ
5. มีพื้นที่สำคัญทางระบบนิเวศ และ
6. สามารถแก้ไขปัญหาได้ในเชิงระบบ

นอกจากนี้ จังหวัดน่านยังเป็นพื้นที่ต้นน้ำของแม่น้ำน่านซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญที่มีปริมาณน้ำคิดเป็นร้อยละ 45 ของปริมาณน้ำที่ไหลลงแม่น้ำเจ้าพระยา โครงการปิดทองหลังพระ จึงทำความร่วมมือกับโครงการพัฒนาออยดุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่อง มาจากพระราชดำริ ซึ่งได้รับการยอมรับในความเชี่ยวชาญด้านการปลูกป่า การพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำ และประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในการพัฒนาพื้นที่ในสภาพภูมิสังคมที่คล้ายคลึงกับจังหวัดน่าน เพื่อดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ จังหวัดน่าน ให้สามารถใช้เป็นต้นแบบการบูรณาการการพัฒนาตามแนวพระราชดำริที่จะขยายผลในอนาคตต่อไป

สภาพปัญหาในพื้นที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่อื่นๆ กล่าวคือ จ.น่าน มีเนื้อที่ป่าและภูเขาร้อยละ 85 ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งมากกว่าพื้นที่ราบที่มีร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ลักษณะของภูมิประเทศดังกล่าวทำ

รูปที่ 1-2 ภาพถ่ายทางอากาศ
แสดงถึงการบุกรุกป่าต้นน้ำ

ให้จังหวัดน่านมีพื้นที่ราบในการทำเกษตรกรรมน้อย มีความลาดชันของพื้นที่สูง ทำให้ปริมาณน้ำไหลแรงในหน้าฝน เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดินจากที่สูงลงสู่ที่ราบซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดภัยพิบัติน้ำท่วมและดินโคลนถล่มในหลายพื้นที่ที่อยู่ในพื้นที่ตอนล่างลงมา นอกจากนี้ปัญหาภัยพิบัติจากธรรมชาติแล้ว ชุมชนบนพื้นที่สูงซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนเผ่า ได้แก่ เผ่าไทลื้อ เผ่าก้อ เผ่าเย้า (เมี่ยน) ม้ง ขมุ ถิ่น เป็นต้น มีการทำเกษตรโดยปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด ลำไย ลิ้นจี่ มีการใช้สารเคมีในการเกษตรจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม แหล่งน้ำ และสุขภาพอนามัยของ ชุมชนพื้นที่ต้นน้ำและท้ายน้ำ รายได้ประชากรอยู่ในลำดับที่ 67 ของประเทศ

กลุ่ม 1 ได้รับมอบหมายให้ศึกษาโครงการของมูลนิธิปิดทองหลังพระ ภายในอำเภอเมือง ซึ่งในตัวอำเภอเมือง จังหวัดน่าน มีพื้นที่ 813.126 ตร.กม. ประชากร 81,706 คน (สำรวจในปี พ.ศ. 2557) มี 15 อำเภอ 11 ตำบล 109 หมู่บ้าน

ให้จังหวัดน่านมีพื้นที่ราบในการทำเกษตรกรรมน้อย มีความลาดชันของพื้นที่สูง ทำให้ปริมาณน้ำไหลแรงในหน้าฝน เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดินจากที่สูงลงสู่ที่ราบซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดภัยพิบัติน้ำท่วมและดินโคลนถล่มในหลายพื้นที่ที่อยู่ในพื้นที่ตอนล่างลงมา นอกจากนี้ปัญหาภัยพิบัติจากธรรมชาติแล้ว ชุมชนบนพื้นที่สูงซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนเผ่า ได้แก่ เผ่าไทลื้อ เผ่าก้อ เผ่าเย้า (เมี่ยน) ม้ง ขมุ ถิ่น เป็นต้น มีการทำเกษตรโดยปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด ลำไย ลิ้นจี่ มีการใช้สารเคมีในการเกษตรจำนวนมาก ส่งผล

อาณาเขตติดต่อของอำเภอเมือง

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเชียงม่วน อำเภอปง (จังหวัดพะเยา) และอำเภอท่าวังผา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอสันติสุข และ อำเภอภูเพียง

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเวียงสา

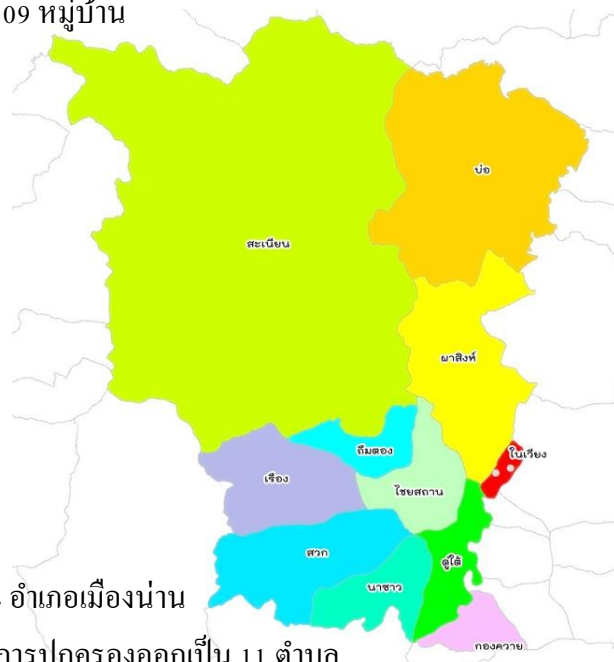
ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านหลวง

รูปที่ 1-3 อาณาเขตติดต่อของอำเภอเมือง จังหวัดน่าน

อำเภอเมืองน่าน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 ตำบล 109 หมู่บ้าน

1. ตำบลสะเนียน	7. ตำบลในเวียง
2. ตำบลบ่อ	8. ตำบลสวก
3. ตำบลผาสিংห์	9. ตำบลนาซาว
4. ตำบลเรื่อง	10. ตำบลคูใต้
5. ตำบลถ้ำมดอง	11. ตำบลกองควาย
6. ตำบลไชยสถาน	

รูปที่ 1-4 อำเภอเมืองน่าน

แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 ตำบล

ตั้งแต่ปี 2552 มุลินธิปิณฑทองหลังพระ ได้เริ่มโครงการที่จังหวัดน่าน นำร่อง 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอท่าวังผา อำเภอสองแคว และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ต่อมาได้ดำเนินการเพิ่มอีกจนครบทั้งจังหวัด คือ 15 อำเภอ

ในปีพ.ศ. 2557 เริ่มโครงการซ่อมแซม ปรับปรุง เสริมฝาย อ่างเก็บน้ำ และการส่งน้ำด้วยระบบท่อ ตามยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท ของ จังหวัดน่าน โดยอำเภอเมือง ได้ดำเนินการระยะแรก 17 โครงการ และระยะต่อมาอีก 10 โครงการ ในตำบล สวก ตำบลสะเนียน ตำบลเรื่อง ตำบลคูใต้ และตำบลไชยสถาน รวม 13 หมู่บ้าน

จากการลงพื้นที่ใน ตำบลถ่มตองและตำบลสะเนียน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง และใบชาในบางพื้นที่ และเนื่องจากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ทำให้ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ ในหน้าแล้งปริมาณน้ำจึงไม่เพียงพอในการอุปโภค-บริโภค อย่างไรก็ตามในอดีตทั้งภาครัฐและชุมชนได้มีโครงการก่อสร้างฝาย อ่างเก็บน้ำรวมทั้งระบบท่อส่งน้ำเพื่อการเกษตรหลายโครงการทั้งถาวรและชั่วคราว กระจายอยู่ตามลำห้วยต่างๆ ในหลายหมู่บ้าน ซึ่งสิ่งก่อสร้างต่างๆ ดังกล่าวทรุดโทรมเสียหายขาดการบำรุงรักษา ไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในบางชุมชนเปลี่ยนไป เช่นจากการทำนาปลูกข้าว ก็ต้องเปลี่ยนไปปลูกข้าวโพดเนื่องจากเป็นพืชที่ทนแล้งได้ดีกว่าแต่ก็จะประสบปัญหาในเรื่องราคาพืชผล

จากสภาพปัญหาดังกล่าวมูลนิธิปิดทองหลังพระจึงได้เข้าไปดำเนินการสำรวจเพื่อปรับปรุงโดยเน้นหลัก การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ โดยโครงการที่จะได้รับพิจารณาต้องเข้าหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. เป็นการปรับปรุง ซ่อมแซม ไม่ใช่สร้างใหม่
2. เป็นโครงการน้ำใช้เพื่อการเกษตร
3. ชาวบ้านชุมชนต้องพร้อมร่วมลงแรง
4. มีการศึกษาคำนวณประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับก่อนและหลังซ่อมแซม

ต่อจากนั้นจะมีขั้นตอนในการนำเสนอโครงการดังนี้

1. สำรวจความเสียหาย โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ช่าง อบต. แก่เหมือง/แก่ฝาย จะสำรวจร่วมกัน
2. ออกแบบ และประมาณการ ช่าง อบต. เขียนแบบตามสภาพพื้นที่ หน่วยงานรัฐรับรองความแข็งแรง และประมาณการวัสดุและค่าใช้จ่าย
3. คำนวณประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับก่อนและหลังซ่อมแซม โดยเกษตรอำเภอ แก่เหมือง/แก่ฝาย
4. คำนวณข้อมูลและประเมินความพร้อมชุมชน ชุมชนต้องเห็นด้วยมากกว่า 70 % และพร้อมที่จะสละแรงงานมาซ่อมแซม
5. กลั่นกรองโครงการ โดยคณะกรรมการกลั่นกรองโครงการระดับจังหวัด
6. อนุมัติโครงการ ผู้ว่าราชการจังหวัดนำอนุมัติโครงการฯ

7. ปรับปรุงซ่อมแซม สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เช่น ก่ออิฐถือปูน ท่อพีวีซี เหล็กเส้น ปูน หิน ทราย ฯลฯ เตรียมไว้ในพื้นที่ อปท.จะสนับสนุนเครื่องจักรกลที่เกินกำลังชาวบ้าน และช่วยควบคุมงาน

สภาพพื้นที่ในลำห้วยต่างๆ มีฝายที่สร้างขึ้นเพื่อชะลอน้ำหรือเรียกว่าฝายอนุรักษ์(หรือฝายแมว) หรือฝายทดน้ำเพื่อผันน้ำผ่านลำเหมืองและเหมืองไส้ไก่เข้าสู่พื้นที่การเกษตร ต่างก็อยู่ในสภาพชำรุด เช่น ที่หมู่ 4 ตำบลถ้ำทอง และหมู่ 3 ตำบลสะเนียง ซึ่งชาวบ้านได้เสนอเป็นโครงการที่จะปรับปรุงซ่อมแซมในเร็วๆ นี้ อ่างเก็บน้ำห้วยซ้อน ที่ อบต.สวก ซึ่งปัจจุบันตื้นเขินเต็มไปด้วยต้นบอนและวัชพืชต่างๆ ทำให้ไม่สามารถเก็บกักน้ำเพื่อส่งให้ตามลำห้วยต่างๆ ได้ ฝายสะเนียง ได้ขุดลอกตะกอนดินบริเวณหน้าฝายเรียบร้อยแล้ว

ฝายเดิมที่พังเสียหาย

สภาพอ่างเก็บน้ำที่ตื้นเขิน

ฝายที่ปรับปรุงแล้วเสร็จ

การลงแรงของชาวบ้าน

รูปที่ 1-5 สภาพแวดล้อมปัจจุบันของลำห้วยในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน

มีหลายโครงการที่ชาวบ้านปรับปรุงแล้วเสร็จและพร้อมที่จะใช้งานในฤดูฝนที่จะมาถึง ซึ่งจากการลงพื้นที่พบว่าประชาชนมีความพอใจอย่างมากและอยากให้มีความรู้ในลักษณะนี้อีก เพราะมีความรวดเร็วในการอนุมัติโครงการและการดำเนินการ อีกทั้งชาวบ้านได้มีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและชุมชนได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริง

1.3 สรุปสภาพปัญหา

จากการลงสำรวจในพื้นที่และพูดคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พอสรุปปัญหาของชุมชนได้ดังนี้

1. เรื่องขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง เนื่องจากการบุกรุกป่าจากการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขา และทำลายป่าต้นน้ำ ทำให้น้ำที่ไหลลงมาด้านล่างมีความแรงมากทำให้ฝายที่เคยสร้างไว้ได้รับความเสียหายเป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งได้
2. สภาพการดินเงินของอ่างเก็บน้ำหรือบริเวณหน้าฝาย เนื่องจากน้ำที่ลงมาจากภูเขาจะชะหน้าดินตะกอนให้ไหลมารวมกันที่ด้านท้ายน้ำ
3. มีการใช้สารเคมีทั้งยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้าและปุ๋ยเคมีเป็นจำนวนมากทำให้แหล่งน้ำมีการปนเปื้อน
4. การจัดสรรน้ำขึ้นอยู่กับ แก่เหมือง/แก่ฝาย ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ที่มีความรู้ในเรื่องน้ำและได้รับเลือกจากชุมชน แต่ก็ไม่มีการกำหนดวาระและไม่อยู่ในรูปของคณะกรรมการ
5. ชุมชนไม่มีอำนาจต่อรองในเรื่องราคาพืชผลทางการเกษตร ซึ่งอยู่ในกำมือของพ่อค้าคนกลางจะเป็นผู้กำหนดราคา

1.4 ข้อเสนอแนะ

1. แยกพื้นที่ป่าและการเกษตรอย่างชัดเจน ป้องกันการบุกรุกป่า ในขณะที่ชาวบ้านใช้ที่ทำกินประมาณ 3 ไร่ ชาวเขาใช้พื้นที่ 30 ไร่
2. รัฐบาลควรรู้กฎหมายเข้าดูแลการบุกรุกป่าอย่างเคร่งครัด
3. ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพ ยากำจัดศัตรูพืชโดยสมุนไพร เพื่อทดแทนการใช้สารเคมี และลงโทษผู้ที่ใช้สารเคมีผิดประเภท
4. ตั้งคณะกรรมการจัดสรรน้ำเพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อเกษตรกร โดยมีส่วนร่วมของเกษตรกร และภาครัฐ

5. จัดตั้งสหกรณ์ เพื่อรวมกลุ่มต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง แต่ข้อมูลจากเกษตรกรถึงแม้จะมีการจัดตั้งสหกรณ์แล้ว แต่โควตามีน้อยมาก ทำให้ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง
6. หาพืชทางเกษตร ที่สามารถปลูกได้ดีต่อสภาพภูมิประเทศ ได้ราคาสูง เช่นที่ตำบลเวียง มีการปลูกชาอัสสัม สามารถนำมาแปรรูปส่งขายในร้านกาแฟ และสายการบินบางกอกแอร์เวย์ ได้ราคาดี
7. ขณะที่มีการลงพื้นที่ ชาวบ้านจะพูดว่าแม่น้ำน่านมีการส่งผ่านไปเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาถึง 40 % เพื่อเลี้ยงคนกรุงเทพฯ อยากเสนอให้มีการออกค่ายพัฒนาสร้างฝาย โดยเยาวชนจาก กทม. เพื่อสร้างจิตสำนึกในการรักษาแหล่งน้ำ และ ทำการปลูกป่าเพิ่มเติม
8. ก่อสร้างฝายชะลอน้ำ(ฝายอนุรักษ์) ตามลำห้วยต่างๆ หลายๆ จุด เพื่อกักตะกอนดิน โดยอาจใช้รูปแบบโครงการเพื่อสังคม (CSR) ของหน่วยงานเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจ

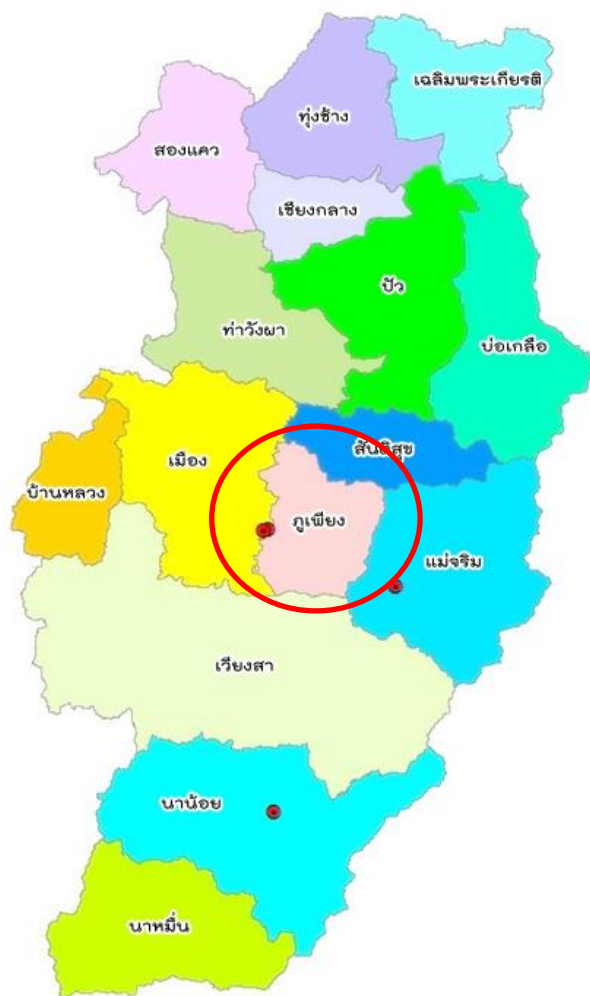
1.5 รูปกิจกรรมการลงสำรวจพื้นที่

รูปที่ 1-6 ภาพกิจกรรมการลงสำรวจพื้นที่

2. อำเภอกุเพียง (กลุ่มที่ 2)

คำขวัญ “กุเพียงแซ่แซ่แห่ง เรือแข่งล้านนา วังปลา มะไฟจิน ตีลป็นพื้นบ้าน”

รูปที่ 2-1 แผนที่แสดงตำแหน่งอำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน

2.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอกุเพียง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดน่าน โดยแยกออกจากอำเภอเมืองน่าน ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 1 มิถุนายน 2540 มีผลตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2540

ได้รับยกฐานะเป็นอำเภอตามพระราชกฤษฎีกา ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่ม 124 ตอนที่ 46 ก. ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2550 โดยมีผลบังคับเมื่อพ้นสัปดาห์วัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งส่งผลมีฐานะเป็นอำเภอตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน 2550

ลักษณะภูมิประเทศ โดยทั่วไปเป็นที่ราบเชิงเขาและริมฝั่งแม่น้ำ พื้นที่ส่วนใหญ่ 65 % เป็นภูเขา 35 % เป็นพื้นที่อยู่อาศัยและใช้ประกอบอาชีพทางการเกษตร สำหรับส่วนที่เป็น ที่ราบลุ่มอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำน่าน ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดน่าน เนื้อที่/พื้นที่ 508.236 ตร.กม.

ที่ตั้งและอาณาเขตของอำเภอภูเพียงตั้งอยู่ทางตอนกลางของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอเมืองน่านและอำเภอสันติสุข

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอแม่จริม

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอเวียงสา

ทิศตะวันตก ติดกับ อำเภอเมืองน่าน

การแบ่งเขตการปกครอง การปกครองของอำเภอภูเพียงมี 7 ตำบล 61 หมู่บ้าน ดังนี้

1. ตำบลม่วงตึ๊ด 5 หมู่บ้าน
2. ตำบลนาบึง 6 หมู่บ้าน
3. ตำบลน้ำแก่น 10 หมู่บ้าน
4. ตำบลน้ำเกีฮัน 5 หมู่บ้าน
5. ตำบลเมืองจัง 11 หมู่บ้าน
6. ตำบลท่าข้าว 7 หมู่บ้าน
7. ตำบลฝายแก้ว 17 หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น มีองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมด 7 แห่ง ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 55000
2. องค์การบริหารส่วนตำบลนาบึง ตำบลนาบึง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 55000
3. องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแก่น ตำบลน้ำแก่น อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 55000
4. องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกีฮัน ตำบลน้ำเกีฮัน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 55000
5. องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองจัง ตำบลเมืองจัง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 55000
6. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าว ตำบลท่าข้าว อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 55000
7. องค์การบริหารส่วนตำบลฝายแก้ว ตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 55000

การนับถือศาสนาของคนในชุมชน ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์

ประเพณีที่สำคัญของคนในชุมชนนี้ คือ ประเพณีหกเป็งนมัสการพระธาตุแช่แห้ง ซึ่งมีประวัติความเป็นมา กล่าวคือ งานประเพณีหกเป็งนมัสการพระธาตุแช่แห้ง เป็นงานที่สำคัญของจังหวัดน่านจะได้อไปปฏิบัติ ตามประเพณีอันดีงามที่ปฏิบัติสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษชน เพื่อนมัสการองค์พระธาตุแช่แห้ง ซึ่งจะมีพิธีสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรม การปฏิบัติธรรม นุ่งขาวห่มขาว การสวดมนต์เทศมหาชาติ รวมถึงการละเล่น ทางศิลปวัฒนธรรม รวมถึง การแข่งขันประกวดการตีกลองปู้จา กลองแหว การจ้อย การชอ การอ่านคำว เป็นต้น

รูปที่ 2-2 ประเพณีหกเป็งนมัสการพระธาตุแช่แห้ง

2.2 การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน

2.2.1 การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

2.2.2 การศึกษาเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

2.2.3 การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน

2.3 หัวใจแห่งการพัฒนา แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา

2.3.1 เข้าใจ คือ ต้องมีความเข้าใจถึงความเป็นมา วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ลักษณะทางชีวภาพและกายภาพ (ปัจจัยภายใน) และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกของชุมชน

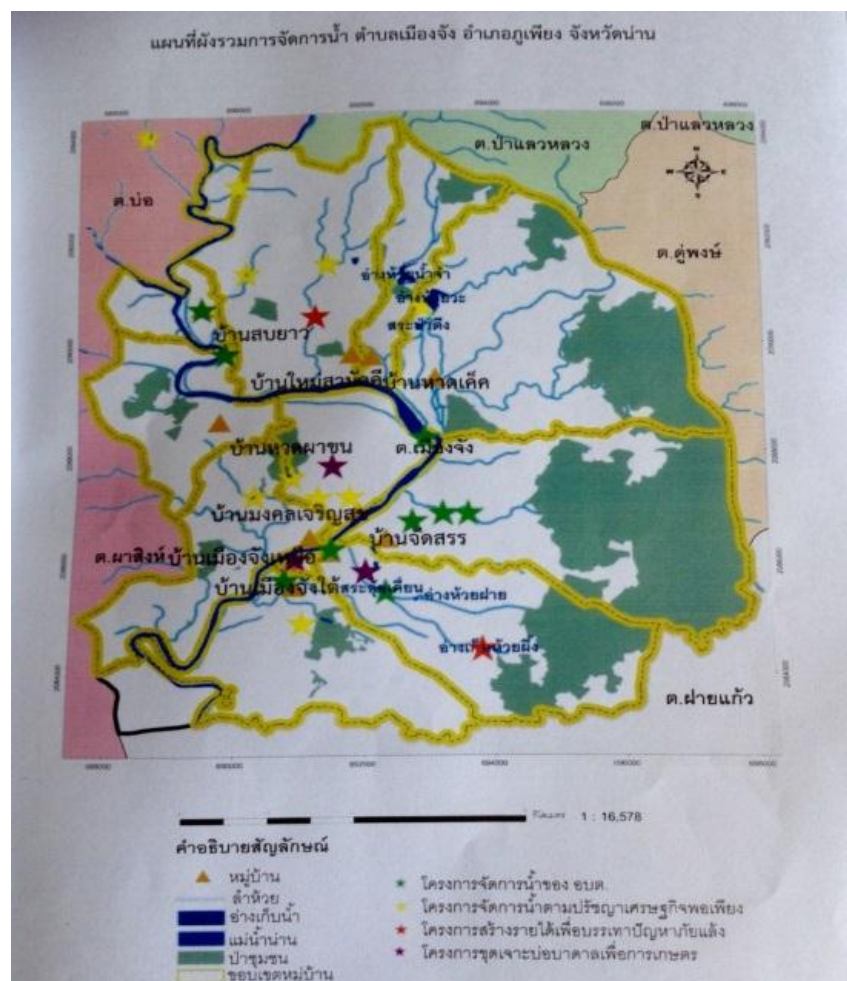
2.3.2 เข้าถึง คือ จะต้องเข้าถึงนโยบาย โครงการ ระเบียบข้อบังคับภาครัฐ การวิเคราะห์โอกาส / ข้อจำกัดของชุมชน การวิเคราะห์ความสามารถในการบริหารจัดการชุมชน ภาพรวมของการเกษตรในพื้นที่ และการจัดการชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน

2.3.3 พัฒนา คือ จะต้องมีการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต เพิ่มศักยภาพในองค์กรร่วมของชุมชน ผลลัพธ์จากการพัฒนาในเชิงบวกและลบ และสร้างชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.4 การลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลการจัดการน้ำ

จะทำการลงพื้นที่ทั้งหมด 3 จุดด้วยกัน คือ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังนี้

2.4.1 ต้นน้ำ ที่ตำบลเมืองจั่ง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน โดยมีภาพรวมในการจัดการน้ำดังรูปที่ 2-3

รูปที่ 2-3 แผนที่ผังรวมการจัดการน้ำ ตำบลเมืองจั่ง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน

และที่ตำบลเมืองจั่ง อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน มีการสร้างอ่างเก็บน้ำ แก้มลิงและระบบส่งน้ำ และได้มีการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ ดังนี้

- นายก อบต. เข้าใจระบบการบริหารจัดการตำบลในทุกมิติ รวมถึงการบริหารจัดการน้ำ ทั้งระบบ
- มีศักยภาพในการบูรณาการในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
- ลักษณะภูมิประเทศเอื้ออำนวยต่อการสร้างระบบบริหารจัดการน้ำ
- มีกลยุทธ์ขุดนาแลกป่า (ขุดนา 1 ไร่ แลกป่า 3 ไร่) เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าต้นน้ำ
- มีกลยุทธ์การเพิ่มทางเลือกการทำการเกษตรควบคู่กับการพัฒนาระบบน้ำ

รูปที่ 2-4 ภาพการลงสำรวจต้นน้ำ ตำบลเมืองจั่ง อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน

2.4.2 กลางน้ำ ที่บ้านก้อดแก้ว หมู่ 4 ตำบลนาบึง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน มีการทำฝายชะลอน้ำ และได้วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ ดังนี้

- เป็นความต้องการของชุมชน
- ประชาชนมีส่วนร่วมบนพื้นฐาน “ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือปฏิบัติ”
- ความมุ่งมั่นของผู้ใหญ่บ้านและวิธีการที่ใช้ในการขอระดมทุนในการแก้ไขปัญหาอุปสรรค
- ศักยภาพของแหล่งน้ำในพื้นที่ส่งผลประโยชน์การอุปโภค บริโภคในภาพรวม
- ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบ และแก้ปัญหาตามหลักวิชาการ
- หลักคิดของผู้นำที่ว่า “ใจเดียวกัน คนละทิศ งานไม่สำเร็จ”

รูปที่ 2-5 ภาพการลงสำรวจกลางน้ำ ตำบลนาบึง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน

2.4.3 ปลายน้ำ บ้านนาเหลื่องม่วงขวา ตำบลน้ำแก่น อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน มีการทำเหมืองฝาย ระยะทาง 155 เมตร และได้มีการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ ดังนี้

- ความร่วมมือ ร่วมใจของชุมชนและมีผู้นำที่เข้มแข็ง
- การจัดตั้งกองทุนบริหารจัดการน้ำ 1 กองทุน (จำนวน 33 กองทุน มีเงินทุน หมุนเวียน 6.5 ล้านบาท)
- ผู้ใหญ่บ้านมีความเข้าใจปัญหาอย่างชัดเจนและสามารถโน้มน้าวให้ชาวบ้านร่วมมือในการดำเนินการ

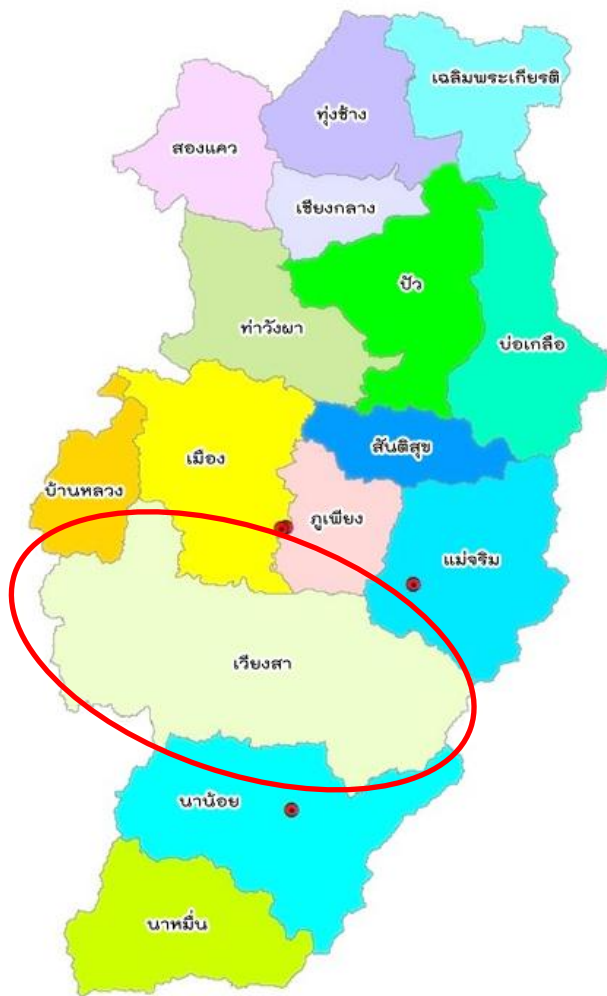

รูปที่ 2-5 ภาพการลงพื้นที่สำรวจปลายน้ำ ตำบลน้ำแก่น อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน

2.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน

1. ทำให้เข้าใจถึงการจำแนกความจำเป็นและความต้องการของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นกำหนดแนวทางในการพัฒนาได้ถูกต้อง
2. ความสุขอยู่ที่ความพอดีที่ได้รับการตอบสนองได้อย่างทันเวลา
3. ผู้นำต้องเป็นนักพัฒนาและมีภาวะผู้นำ
4. การใช้ภาวะผู้นำในการจัดการแก้ปัญหา
5. การบูรณาการทุกภาคส่วนเป็นปัจจัยของความสำเร็จ
6. ได้ข้อคิดจากชาวบ้านว่า ต้องอยู่รอดก่อนจึงจะพอเพียงได้
7. ข้อเสนอแนะ
8. การกำหนดนโยบายภาครัฐและการบริหารราชการส่วนภูมิภาคควรแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่
9. ค่านิยมทางสังคมส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ส่วนตนก่อนประโยชน์ส่วนรวมฉะนั้นจึงควรสร้างจิตสำนึกต่อผลประโยชน์สาธารณะเป็นลำดับแรกด้วยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ร่วมกัน

3. อำเภอเวียงสา (กลุ่มที่ 3)

คำขวัญ
 “ประตูสู่น่าน ตำนานชนตองเหลือง
 เมืองเจ็ดสายน้ำ งามล้ำวัดบุญยืน
 เริงร่อนแข่งเรือออกพรรษา
 บูชาพระธาตุจอมแจ้ง”

รูปที่ 3-1 แผนที่แสดงตำแหน่งอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

3.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอเวียงสา เดิมเรียกว่า “เวียงป้อ-เวียงพ้อ” หรือ “เมืองป้อ – เมืองพ้อ” ตามตำนานเล่าว่า ถ้ามีเหตุการณ์ร้ายแรงใดเกิดขึ้น เช่น มีวัวโพงออกหากินตอนกลางคืน ไล่ขวิดคน กินเลือดเป็นอาหาร เจ้าเมืองจะเรียกผู้คนที่อยู่ตามบริเวณนั้น มาป้อ (รวม) กันที่ปากสา (ปากแม่น้ำสา ที่ไหลลงสู่แม่น้ำน่าน) เวียงป้อเป็นเมืองที่อยู่ ทางทิศใต้ของนครน่าน

อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ที่ทิศใต้ของจังหวัดน่าน อยู่ห่างจากจังหวัดน่าน 25 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 1,931 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,206,875 ไร่ และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร เป็นระยะทาง 643 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองดังต่อไปนี้

อาณาเขตติดต่อของอำเภอเวียงสา

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอบ้านหลวง อำเภอเมืองน่าน อำเภอภูเพียง และอำเภอแม่จริม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอนาน้อย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอร่องกวาง และอำเภอสอง (จังหวัดแพร่)

3.2 เหตุการณ์สำคัญ

รอยพระบาทแรกแห่งแผ่นดินน่าน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จเยือนหัวเมืองทางเหนือ ได้ทรงมาแวะประทับที่ ที่ว่าการอำเภอสา จังหวัดน่าน เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2501 ปัจจุบันเป็นที่ทำการเทศบาลตำบลเวียงสา อำเภอเวียงสา จากนั้นทรงเสด็จไปประทับเสวยพระสุธารสชา ณ ศาลาที่ประทับทางขึ้นห้วยน้ำอูน ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของตำบลอายนาลัย อำเภอเวียงสา

การปกครองอำเภอเวียงสา

อำเภอเวียงสา แบ่งการปกครองออกเป็น 17 ตำบล 127 หมู่บ้าน

การปกครองท้องถิ่น

อำเภอเวียงสา มีหน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 16 แห่ง ประกอบด้วย เทศบาลตำบล 3 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 13 แห่ง ดังนี้

1. เทศบาลตำบลเวียงสา ได้รับการยกฐานะจากสุขาภิบาลกลางเวียงขึ้นเป็นเทศบาล เมื่อ 25 พฤษภาคม 2542 ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 และเปลี่ยนชื่อจากเทศบาลตำบลกลางเวียง เป็น“เทศบาลตำบลเวียงสา” ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย วันที่ 20 ตุลาคม 2549 ปัจจุบันมีนายวิโรจน์ ห้วนท้อก เป็นนายกเทศบาล เป็นผู้ริเริ่มจัดงานเพื่อรำลึกถึงการเสด็จพระราชดำเนินมาที่จังหวัดน่าน

2. เทศบาลตำบลกลางเวียง

3. เทศบาลตำบลซิ่ง

4. อบต.ไหล่น่าน

5. อบต.ตาลชุม

6. อบต.นาเหลือง

7. อบต.सान

8. อบต.น้ำมวบ
9. อบต.น้ำบัว
10. อบต.ยาบห้วยนา
11. อบต.อำนาไลย
12. อบต.แม่ชะนิง
13. อบต.แม่สาคร
14. อบต.จอมจันทร์
15. อบต.แม่สา
16. อบต.ทุ่งศรีทอง

ปัจจุบันยังคงอนุรักษ์การแข่งขันเรือในลำน้ำนาน โดยที่ใช้เรือแข่งแบบเดิม มีการเชื่อมสัมพันธ์อันดีกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ส่งเรือมาร่วมแข่งด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การทอผ้าฝ้าย กลุ่มทอผ้าบ้านคอนไชย (สาธิตที่ร้านวารภรณ์)

ศาสนสถานที่สำคัญ

วัดบุญยืน และ ศูนย์วิปัสสนากัมมัฐานสมเด็จพระสุญญตวิโมกข์

ผู้บริหาร ปลัดอำเภอเวียงสา จันท์แรม จิระดา

3.3 ข้อมูลทั่วไปของตำบลอำนาไลย

พื้นที่ของตำบลรวม 96.20 ตารางกิโลเมตร หรือ 60,125 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลยาบห้วยนา และตำบลปลงสนุก อำเภอเวียงสา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลกลางเวียง และตำบลสัน อำเภอเวียงสา

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลแม่สาคร อำเภอเวียงสา และตำบลน้ำตก อำเภอนาน้อย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลห้วยโรง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่

พื้นที่โดยทั่วไปเป็นภูเขาและป่าไม้ พื้นราบมีเป็นส่วนน้อย เป็นที่ราบระหว่างหุบเขา และที่ราบริมแม่น้ำแม่สาคร ซึ่งประกอบด้วยหมู่บ้าน 11 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ 1 บ้านนาผา

หมู่ 2 บ้านนาไลย

หมู่ 3 บ้านพะเยา

หมู่ 4 บ้านใหม่เจริญราษฎร์

หมู่ 5 บ้านอ้าย

หมู่ 6 บ้านฝั่งหมิ่น

หมู่ 7 บ้านปางมอญ

หมู่ 8 บ้านชมพู

หมู่ 9 บ้านม่วงเน็ง

หมู่ 10 บ้านนาไผ่

หมู่ 11 บ้านห้วยน้ำอุ่น

มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด 2,324 หลังคาเรือน ประชากร จำนวน 6,759 คน เป็น ชาย 3,376 คน หญิง 3,383 คน ความหนาแน่นประชากร 70.25 คนต่อกิโลเมตร (ข้อมูลทะเบียนราษฎร์ ณ วันที่ 30 พ.ค. 2557)

แหล่งน้ำธรรมชาติ

1. น้ำแม่สาคร ไหลผ่าน 10 หมู่บ้าน
2. น้ำสาสิก ไหลผ่านหมู่ 3 และหมู่ 9

แหล่งน้ำสำคัญอีกที่หนึ่ง ซึ่งเป็นบ่อน้ำซับธรรมชาติ ได้แก่ “ห้วยน้ำอุ่น” อยู่ในเขตหมู่ 11 ลักษณะคล้ายน้ำพุที่ออกมาจากผิวดิน แรงดันน้อยน้ำจึงไม่พุ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาไผ่ สนับสนุนงบประมาณจัดสร้างโรงงานผลิตน้ำดื่มเพื่อจำหน่าย ให้ประชาชนในหมู่บ้านห้วยน้ำอุ่นและหมู่บ้านใกล้เคียงได้รับประโยชน์

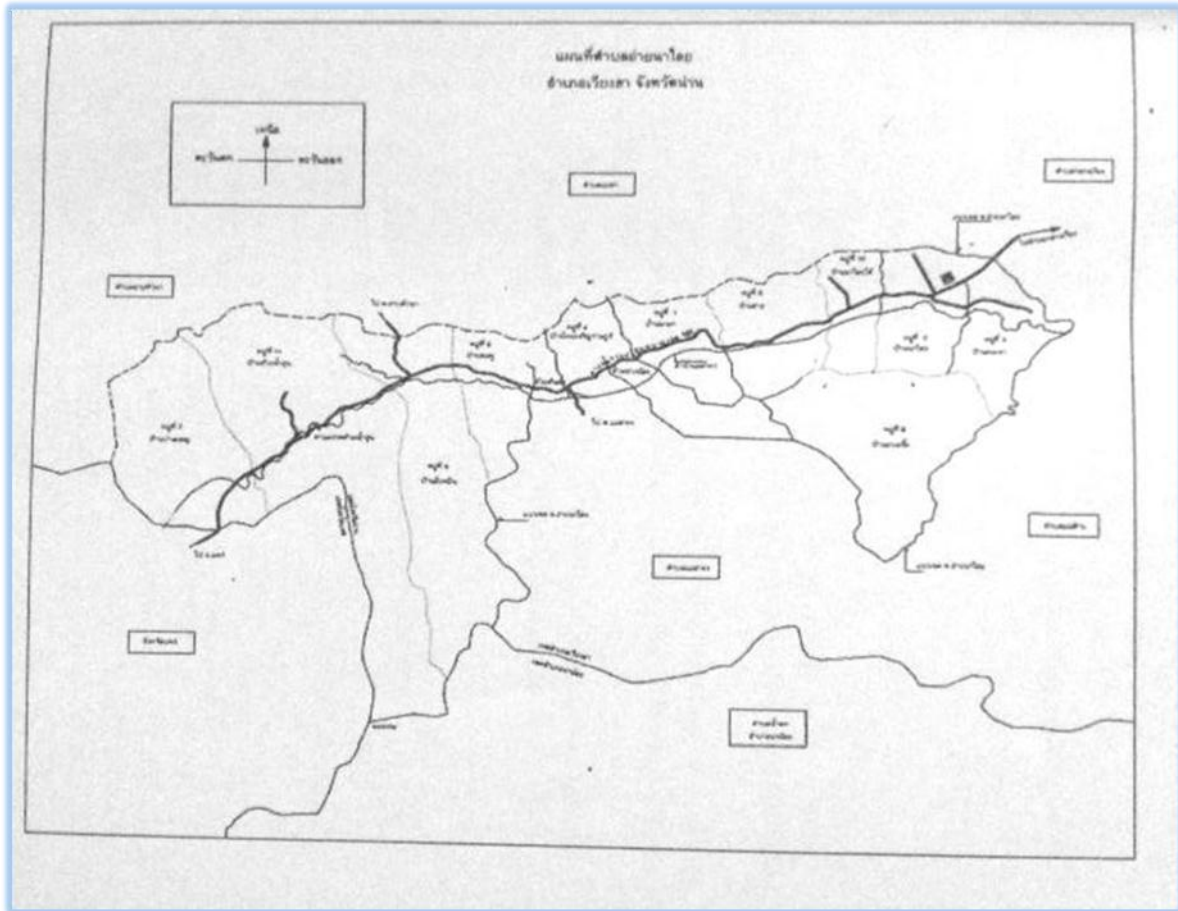
ป่าไม้

พื้นที่เป็นป่าสงวนธรรมชาติถึงร้อยละ 62 แต่สภาพอุดมสมบูรณ์น้อยถึงปานกลาง มีการบุกรุกทำลายป่าเพิ่มขึ้น จากการที่ประชากรเพิ่มขึ้น

อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ทำนาข้าวเหนียว พอบริโภคในครัวเรือน นอกจากนั้นทำสวน ลิ้นจี่ ลำไย มะม่วง ปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว มะขาม และทำไร่ข้าวโพด

ผู้บริหาร นายกองการบริหารส่วนตำบลอ่าวนาไผ่ นางจันทร์เพ็ญ คำอุ่น

รูปที่ 3-2 แผนที่ตำบลอำเภอลำปวย อำเภอลำปาง จังหวัดน่าน

3.4 ประสบการณ์การศึกษาดูงาน การซ่อมแซม ปรับปรุงฝายในตำบลอำเภอลำปวย อำเภอลำปาง จังหวัดน่าน

ได้เรียนรู้ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเกษตรและชนบท ในพื้นที่ตำบลอำเภอลำปวย

แนวทางการเสนอโครงการซ่อมแซมฝาย

- ผู้ว่าราชการจังหวัดถ่ายทอดนโยบายการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- โครงการที่เสนอขอ เพื่อปรับปรุง ซ่อมแซม ไม่สร้างใหม่
- ให้ความสำคัญ เน้นแก้ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตร
- ชาวบ้านพร้อมลงแรง (ไม่มีค่าแรงในการซ่อม ปรับปรุง)
- สนับสนุนเฉพาะค่าวัสดุ อุปกรณ์
- มีการคิดคำนวณประโยชน์ที่จะได้รับ หลังจากได้รับการซ่อมแซมปรับปรุง ชาวบ้าน

จะได้รับการถ่ายทอดความรู้จากนักวิชาการจากมูลนิธิ

3.5 ขั้นตอนการดำเนินการ

- ประชุมประชาคมชาวบ้านผู้รับประโยชน์ แสดงความคิดเห็น และตกลงร่วมกันว่า จะซ่อมปรับปรุง ฝ่ายที่ใด มีการจัดลำดับ ที่ไหนมีปัญหารุนแรง กระทบคนจำนวนมาก เร่งทำก่อน
- ชาวบ้านสำรวจข้อมูลร่วมกันกับ นายช่างโยธา อบต. เจ้าหน้าที่มูลนิธิปิดทองหลังพระ แก่หมืองแก่ฝ่าย
- แบบฝ่ายที่ออกโดยช่างมาจากการปรับให้สอดคล้องกับภูมิประเทศและหลักวิชาการ มาจากการรับฟังข้อคิดเห็นของสภาในชุมชนนั้น ๆ ที่มีความรู้เชิงพื้นที่ ธรรมชาติของน้ำ
- ตรวจสอบ ประเมินการ
- นำข้อมูลส่งกลับให้ชาวบ้านพิจารณา การจะดำเนินการต่อต้องได้รับความเห็นชอบจากชาวบ้านไม่น้อยกว่า ร้อยละ 70 ส่วนใหญ่พวกที่ไม่เห็นด้วย จะไม่ใช่ผู้ที่ทำเกษตรกรรม เป็นผู้มีอาชีพค้าขาย ไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนา
- มีการทำบันทึกข้อตกลงว่าแต่ละวันจะมีชาวบ้านกี่คนมาทำงาน และงานจะแล้วเสร็จภายในกี่วัน

พร้อมทั้งได้เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนากับ โครงการแก้ไขภัยแล้งของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ให้งบในการแก้ไขในแต่ละตำบล ตามที่เสนอขอเป็นโครงการมา

โครงการแก้ไขภัยแล้ง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สามารถเสนอสร้างฝายใหม่ได้ด้วย มีการเขียนแบบฝาย คำนวณตามความจำเป็นและการรับแรงน้ำช่วงน้ำหลาก เขียนโครงการของงบประมาณ เช่นเดียวกัน แต่งบประมาณจะประกอบด้วยค่า วัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง และค่าแรงของชาวบ้าน ในอัตราส่วนประมาณ 50 : 50 เมื่อลงมือทำจริงถ้างบประมาณไม่เพียงพอ เนื่องจากมีการปรับแบบ เห็นปัญหาว่าถ้าสร้างตามแบบที่ขอไปจะไม่เพียงพอต่อการจัดการน้ำ กรณีนี้จะไม่สามารถของงบประมาณเพิ่มเติมได้ ชาวบ้านต้องเรียกร ะดมเงินลงมาเพื่อให้งานสำเร็จ

ในขณะที่โครงการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการประสานงาน สนับสนุน นักวิชาการ จากมูลนิธิปิดทองหลังพระ หากพบว่างบประมาณที่ได้รับมา กับการก่อสร้างที่มีการปรับเปลี่ยน เพื่อความแข็งแรงและประโยชน์ในการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถขอรับการสนับสนุนเพิ่มเติมในส่วนค่าวัสดุ ก่อสร้างและอุปกรณ์ที่จำเป็น ตัวอย่าง เช่น

3.6 โครงการซ่อมแซมฝายบัง บ้านใหม่เจริญราษฎร์ หมู่ 4

ดำเนินการแล้วเสร็จแล้วเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2558

ฝายเดิมเป็นคอนกรีตชำรุด ไม่สามารถทนน้ำแม่สาครได้ องค์การบริหารส่วนตำบลได้งบประมาณซ่อมแซมไป โดยทำเป็นหินทิ้ง เอาระสอบทรายมาเสริม ก็ยังไม่สามารถทนน้ำได้อย่างเต็มที่ ของบประมาณครั้งแรก ได้รับอนุมัติเป็นจำนวนเงิน 202,000 บาท จากการตรวจเยี่ยมพื้นที่ขณะกำลังก่อสร้าง หม่อมราชวงศ์ ดิศนัดดา ดิศกุล พร้อมช่างจากโครงการแม่ฟ้าหลวง เห็นว่าควรจะมีการปรับปรุง เพิ่มความแข็งแรงและจัดตั้งระบบในการส่งน้ำเข้าสู่พื้นที่ทางการเกษตร ใน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านนาผา หมู่ 1 บ้านใหม่เจริญราษฎร์ หมู่ 4 บ้านอายนาลัย หมู่ 5 รวม 215 ไร่ ผู้รับประโยชน์จำนวน 77 ราย ปริมาณน้ำไหลผ่านคลองส่งน้ำ 169,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ได้รับงบประมาณตามข้อเสนอ เพิ่มจากเดิมเป็น 1,485,000 บาท คิดเป็นงบประมาณที่ได้รับเพิ่ม 1,283,000 บาท แรงงานชาวบ้านที่ดำเนินการ 621 แรง การปรับแบบปรับเนื้องาน วัสดุอุปกรณ์ มาจากการหารือร่วมกันระหว่างราษฎรผู้ร่วมสละแรงงาน/กลุ่มผู้ได้ผลประโยชน์จากโครงการ ผู้ควบคุมกำกับงาน เจ้าหน้าที่ที่กำกับการทำงานและขับเคลื่อนโครงการ เสนอคณะกรรมการกลั่นกรองระดับจังหวัดให้ความเห็นชอบ

จุดเด่นคือ มีการคิดร่วมกัน ทำไปปรับไป มุ่งประโยชน์ในการใช้งาน มีการคำนวณผลประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับหลังการซ่อมแซมฝาย โดยคิดเป็นจำนวน/มูลค่าผลผลิตที่เพิ่มขึ้น หรือการปลูกพืชชนิดอื่นเพิ่มเติม เป็นผลลัพธ์ของการจัดทำโครงการ ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างติดตามผล

นอกจากนี้ชาวบ้านยังให้ความสำคัญกับการดูแลฝายที่ปรับปรุงใหม่ โดยร่วมกันลงขันเป็นกองทุนดูแลฝาย

การบริหารจัดการ มีการจัดเก็บค่าใช้จ่ายในการส่งน้ำเข้าสวนในอัตราแตกต่างกัน

ชาวบ้านร่วมกันตั้งกติกาในการส่งน้ำ ในฤดูทำนา จะปล่อยน้ำให้หมู่บ้านละ 1 วัน หมุนเวียนกันไป หากพบว่า มีผู้แอบใช้น้ำจะถูกปรับ รายละ 5,000 บาท ต่อครั้ง

หลังฤดูทำนา มีการทำการเกษตร เกษตรกรต้องจ่ายเงินค่าใช้น้ำสมทบเข้ากองทุน คิดเป็นไร่

ข้าวโพด ไร่ละ 150 บาท

ถั่วเหลือง ไร่ละ 30 บาท

หอม กระเทียม ไร่ละ 30 บาท

เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2558 มีการรวบรวมเงินจากเกษตรกรผู้รับผลประโยชน์ 77 รายรายละ 500 บาท 215 ไร่ รวมเป็นเงิน 170,500 บาท เป็นเงินกองกลาง ในการซ่อมแซมฝาย การบริหารจัดการกลุ่มตัวแทนผู้รับผิดชอบดูแลฝายมาจากทั้งสามหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน

กำนันและผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านที่ได้รับประโยชน์ เห็นด้วยกับโครงการนี้อย่างยิ่ง อยากให้มีการดำเนินการที่ฝ่ายอื่น ๆ อีก และอยากให้รับฟังความคิดเห็น ภูมิปัญญาของชาวบ้านที่รู้จักพื้นที่ดี ไม่อยากให้มาสร้างโดยแบบที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่ และที่สำคัญไม่ใช่ที่ชาวบ้านต้องการ ขอให้มีการสอบถาม รับฟังความคิดเห็นร่วมคิดร่วมทำ จะพอใจ และรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ เพราะร่วมกันสร้าง ต้องรักษา ดูแลเพื่อชาวบ้าน ลูกหลานมีน้ำใช้ในการเพาะปลูก จะได้ไม่ต้องแยกจากครอบครัว ออกไปทำงานที่ต่างจังหวัดหรือเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากภัยแล้งทำให้เพาะปลูก ทำนาไม่ได้ หากเป็นไปได้อยากทำนาปีละสองครั้ง คือ ทำนาปรังด้วย ถ้าน้ำใช้ในการเพาะปลูกมีเพียงพอ

3.6.1 ภาพประกอบโครงการซ่อมแซมฝายบัง บ้านใหม่เจริญราษฎร์ หมู่ 4

รูปที่ 3-3 สภาพฝายเดิม

รูปที่ 3-4 ภาพระหว่างก่อสร้าง

รูปที่ 3-5 ดำเนินการแล้ว

3.7 โครงการปรับปรุงฝายกั้นน้ำ บ้านพะเยา หมู่ 3

บ้านพะเยา เป็นหมู่บ้านสุดท้าย ที่น้ำสาครไหลผ่านก่อนที่จะออกไปยังตำบลอื่น ฝายเดิมชำรุด ไม่สามารถกั้นน้ำได้ ได้มีการปรับปรุงให้มีขนาด ความแข็งแรงเพียงพอรับแรงดันน้ำช่วงน้ำหลาก ทำให้บริเวณปลายน้ำมีน้ำใช้อุดมสมบูรณ์ พื้นที่ได้รับผลประโยชน์รวม 500 ไร่ ผู้รับประโยชน์จำนวน 150 ราย เริ่มดำเนินการ 20 มกราคม 2558 แล้วเสร็จ 19 กุมภาพันธ์ 2558 จำนวนแรงงาน 800 แรง

3.7.1 ภาพประกอบโครงการปรับปรุงฝายกั้นน้ำ บ้านพะเยา หมู่ 3

รูปที่ 3-6 ภาพการลงพื้นที่โครงการปรับปรุงฝายกั้นน้ำ

3.8 โครงการซ่อมแซมทำนบชะลอน้ำลำห้วยแม่สาคร บ้านใหม่เจริญราษฎร์ หมู่ที่ 4

เป็นการพัฒนาแหล่งน้ำไว้เพื่อการเกษตรกรรมในฤดูแล้ง แก้ปัญหาในฤดูน้ำหลาก ชาวบ้านสองฝั่งไม่สามารถสัญจรไปมาได้ เพราะน้ำท่วมสูง ทำนบเดิมสร้างเมื่อปี 2545 เป็นทำนบดิน ระดับการทอน้ำต่ำไม่สามารถชะลอกกระแสน้ำได้ เกิดการกัดเซาะด้านหน้าและด้านหลังทำนบ การปรับปรุง ซ่อมทำนบ เพิ่มความแข็งแรงและความสูง เสริมท่อระบายน้ำ เพิ่มประตูระบายทราย และเสริมความแข็งแรงตลิ่งทั้งสองฝั่งด้วยกล่อง Gabion ทำนบนี้ช่วยชะลอน้ำลดการกระแทกกับฝายบงที่อยู่ถัดออกไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ พื้นที่ได้รับผลประโยชน์รวม 300 ไร่ ผู้รับประโยชน์จำนวน 80 ราย งบประมาณ 775,500 บาท ชาวบ้านสละแรงมาช่วยซ่อม 611 แรง

3.8.1 ภาพประกอบโครงการซ่อมแซมทำนบชะลอน้ำลำห้วยแม่สาคร บ้านใหม่เจริญราษฎร์ หมู่ที่ 4

รูปที่ 3-7 ภาพการลงพื้นที่โครงการซ่อมแซมทำนบชะลอน้ำลำห้วยแม่สาคร บ้านใหม่เจริญราษฎร์

นอกจากนี้กลุ่มที่ 3 ยังได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมโครงการสร้างฝายที่อยู่ในระหว่างดำเนินการงบประมาณแก้ไขภัยแล้ง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

3.9 โครงการสร้างฝาย ที่บ้านฝิ่งหมื่น

ดำเนินการสร้างฝายใหม่ กำหนดตำแหน่งที่จะสร้าง ออกแบบโดยชาวบ้านร่วมกับนายช่างจากอบต. เพื่อให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวซึ่งอยู่ช่วงต้น ของลำน้ำสาครมีน้ำใช้ในช่งหน้าแล้ง สำหรับช่งหน้าฝน น้ำหลากแรงมากแต่ไม่สามารถกักเก็บไว้ใช้ได้ จึงคิดสร้างฝาย วันที่ไปเยี่ยมชมเป็นวันที่กำลังจะสร้างสำเร็จ เหลือเพียงประตูไม้ งบประมาณราวเก้าหมื่นบาท เป็นค่าแรงครึ่งหนึ่งค่าวัสดุครึ่งหนึ่ง

3.9.1 ภาพประกอบโครงการสร้างฝาย ที่บ้านฝิ่งหมื่น

รูปที่ 3-8 ภาพการลงพื้นที่โครงการสร้างฝาย ที่บ้านฝิ่งหมื่น

3.10 โครงการสร้างฝายที่บ้านร้องบอน

ปรับปรุงซ่อมฝายเดิมที่มีอยู่ตั้งแต่สมัยปู่ย่า ลักษณะเป็นหินทิ้ง ที่ชำรุดไม่สามารถทนน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ออกแบบฝายใหม่เป็นคอนกรีต ได้รับงบประมาณสี่หมื่นกว่าบาท กำลังจะเริ่มดำเนินการ ชาวบ้านเห็นว่าควรจะขุดลอกด้านหน้าฝายให้ลึกลงไปเป็นแอ่งเพื่อเก็บน้ำได้มากขึ้น จึงต้องรอรอดขุดที่ชาวบ้านจะนำมาช่วย และต้องร่วมกันลงเงินเพิ่มเพราะค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ผู้รับประโยชน์เป็นราษฎรหมู่ 3 จำนวน 135 หลังคาเรือน

3.10.1 ภาพประกอบโครงการสร้างฝายที่บ้านร้องบอน

รูปที่ 3-9 ภาพการลงพื้นที่โครงการสร้างฝายที่บ้านร้องบอน

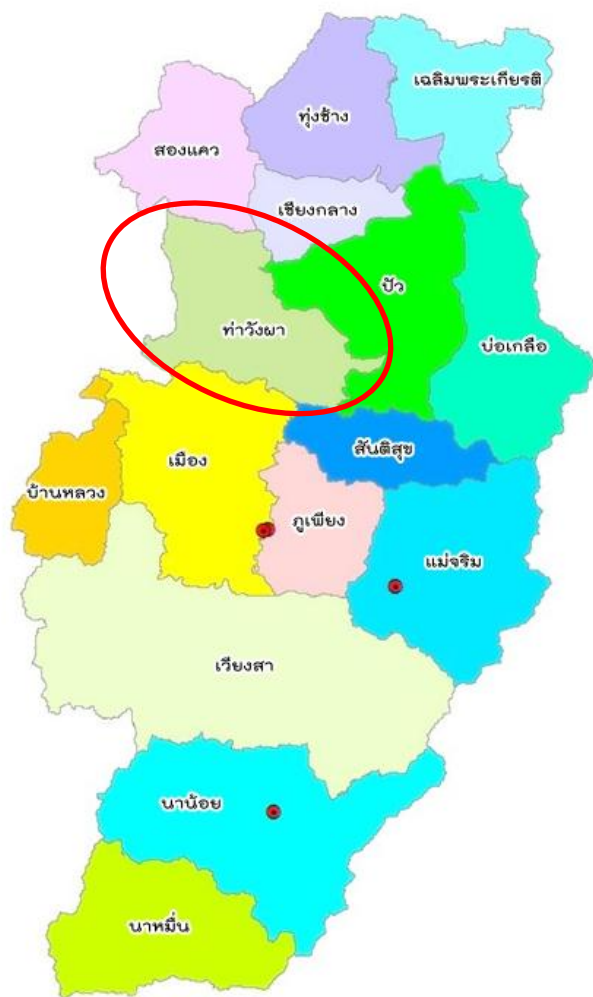
3.11 สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้

- ชุมชน มีวิธีการในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์
- มีการระดมทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกชุมชนมาใช้ในการพัฒนาที่พึ่งตนเองของชุมชน
- ชุมชนมีทุนเดิม (ภูมิปัญญาชาวบ้าน สล่า ที่เก่งและชำนาญ)หน่วยงานภายนอก สนับสนุนร่วมคิดกับชุมชนในการก่อให้เกิดการพัฒนา
- มีตัวชี้วัด ผลสำเร็จของโครงการ นอกจากการก่อสร้างแล้วเสร็จตามเวลา
- ชุมชนมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ตั้งแต่ต้น ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ภูมิใจในผลสำเร็จ และมีแรงผลักดันที่จะคิดดำเนินการพัฒนาต่อไป
- การจัดการกองทุนที่มาจากทุนทรัพย์จากชาวบ้านในการดูแลฝ่าย

3.12 ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนา

- การดูแลจัดสรรการใช้ร่วมกันของโครงการ จากผู้รับประโยชน์ทุกฝ่าย
- การประสานความร่วมมือจากทุกฝ่าย ปรับแผน โครงสร้างฝ่าย ก่อนการจัดทำประมาณการ เสนอโครงการขอจัดสรรงบประมาณ ทั้งนี้เพื่อจะได้ไม่ต้องหาแหล่งทุน งบประมาณหรือระดมทุนทรัพย์จากชาวบ้านเพิ่ม ทำให้โครงการล่าช้าเพราะปรับแบบ ปรับเนื้อหา
- นอกจากทรัพยากรน้ำแล้ว ยังมีสภาพดิน การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ และจัดการสภาพแวดล้อม (มลพิษด้านปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง) ชาวบ้านควรหาแนวทางการดำเนินการ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกคน
- เกษตรอำเภควรจะช่วยในการแนะนำการปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพอากาศ การบำรุงดิน การสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรโดยการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นทดแทนการปลูกข้าวโพด
- การสนับสนุนเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตและสนับสนุนความรู้ด้านการจัดการเพิ่มมูลค่าสินค้า ผลิตผลทางการเกษตรให้แก่ประชาชน

4. องค์การบริหารส่วนตำบลยวม อำเภอท่าวังผา (กลุ่มที่ 4)

รูปที่ 4-1 แผนที่แสดงตำแหน่งอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

คำขวัญ

“ธรรมชาติงดงาม ข้าวหลามชวนหลง
สัมลิตองเลิศล้ำ จิตรกรรมสูงค่า
ผ้าลายน้ำไหล ยิ่งใหญ่แข่งเรือ”

4.1 ข้อมูลทั่วไปของตำบลยวม

ตำบลยวม แบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,438 ครัวเรือน ประชากรรวม 4,672 คน ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยไตหรือไตลื้อ และประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

4.2 อาณาเขตตำบลยวมและลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลยวมมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 48.42 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 11,647 ไร่ มีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำยวม มีแม่น้ำสายหลัก 1 สายคือแม่น้ำยวม

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลป่ากลาง อำเภอป่า
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลทอน อำเภอป่า
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลศิลาเพชร อำเภอป่า
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลจอมพระ อำเภอท่าวังผา

4.3 โครงการที่แล้วเสร็จ

4.3.1 โครงการฝายห้วยน้ำยม บ้านสบบัว หมู่ 2 ตำบลยม

โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. วันที่ 22 ม.ค.58 ทีมสนับสนุนร่วมกับกำนันลงพื้นที่ติดตามการดำเนินงานฝายห้วยน้ำยม บ้านสบบัว ม.2 ต.ยม เริ่มมีชาวบ้านแบ่งแรงงานจำนวน 30 คน มาช่วยกันปรับพื้นที่หน้าฝาย ขุดร่องแกน คัดเหล็กเส้นและตัดเตรียมไว้ทำโครงสร้างตัวฝาย มีกำนันอภิชาติ มโนกลิ่น และช่าง อบต. นายพิเชษฐ์ ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมและควบคุมการทำงาน เพื่อเป็นกำลังส่วนหนึ่งของการทำงาน โดยชาวบ้านมีความสนใจและเริ่มทำงานวันนี้เป็นวันแรก

รูปที่ 4-2 ภาพการลงพื้นที่ก่อนก่อสร้างโครงการฝายห้วยน้ำยม บ้านสบบัว

2. โดยเริ่มจากช่วยกันทำการปรับพื้นตัวฝายก่อน จึงมีการแบ่งแรงงานมาทำต่อเนื่อง ซึ่งนายฝายกล่าวกับทีมสนับสนุนว่า มีการจัดแรงงานมาทำวันละ 32 คน จนกว่าจะแล้วเสร็จคาดว่าสิ้นเดือนนี้คงซ่อมแซมเสร็จเรียบร้อย เมื่อน้ำชาวบ้านต้องการปลูกข้าว โทศหลังนา ซึ่งมีพื้นที่รับน้ำทั้งหมด 300 ไร่ 32 ราย และได้รับแจ้งปัญหาจากชาวบ้านว่า ตัวคันเดิมของฝายพังและต้องทำการทุบออก ซึ่งถ้าใช้แรงงานคนคงไม่สามารถทำได้ จึงมีการแจ้งเรื่องไปยังกำนันเพื่อขอรับการสนับสนุนเครื่องจักร จากช่าง อบต.มาช่วย แต่ยังไม่มียกยติยอมรับ ชาวบ้านจึงลงมือทำในส่วนที่พอจะดำเนินการได้ไปก่อน ซึ่งอุปกรณ์บางอย่างชาวบ้านได้ออกเงินกันซื้อเอง เช่น ไม้ฉาก ไม้ไผ่ที่ใช้ค้ำยันแบบ ทำการเทคานได้แล้ว 3 จุด ระยะเวลาดำเนินการ 3 วันแล้ว

รูปที่ 4-3 ภาพระหว่างการก่อสร้างฝายห้วยน้ำยม

3. ดำเนินการจนแล้วเสร็จ เริ่มดำเนินการวันที่ 22 ม.ค.57-27 ก.พ.58 ใช้แรงงานทั้งหมด 876 แรง (ชาวบ้าน 846 แรง ทหาร ม.10 จำนวน 30 แรง) รวมระยะเวลา 26 วัน ชาวบ้านใช้ประโยชน์น้ำจากฝายเพื่อปลูกข้าวโพด ข้าวพริก ฝายสามารถกระจายน้ำได้ 2 หมู่บ้าน คือ บ้านสบบัว หมู่ 1 และหมู่ 2 พื้นที่ทำกินประมาณ 38 ไร่ 3 งาน 28 ไร่

รูปที่ 4-4 ดำเนินการสร้างฝายช่วยน้ำยมจนแล้วเสร็จ

4.4 การเรียนรู้ที่ได้รับ

สรุปได้ดังรูปที่ 4-5

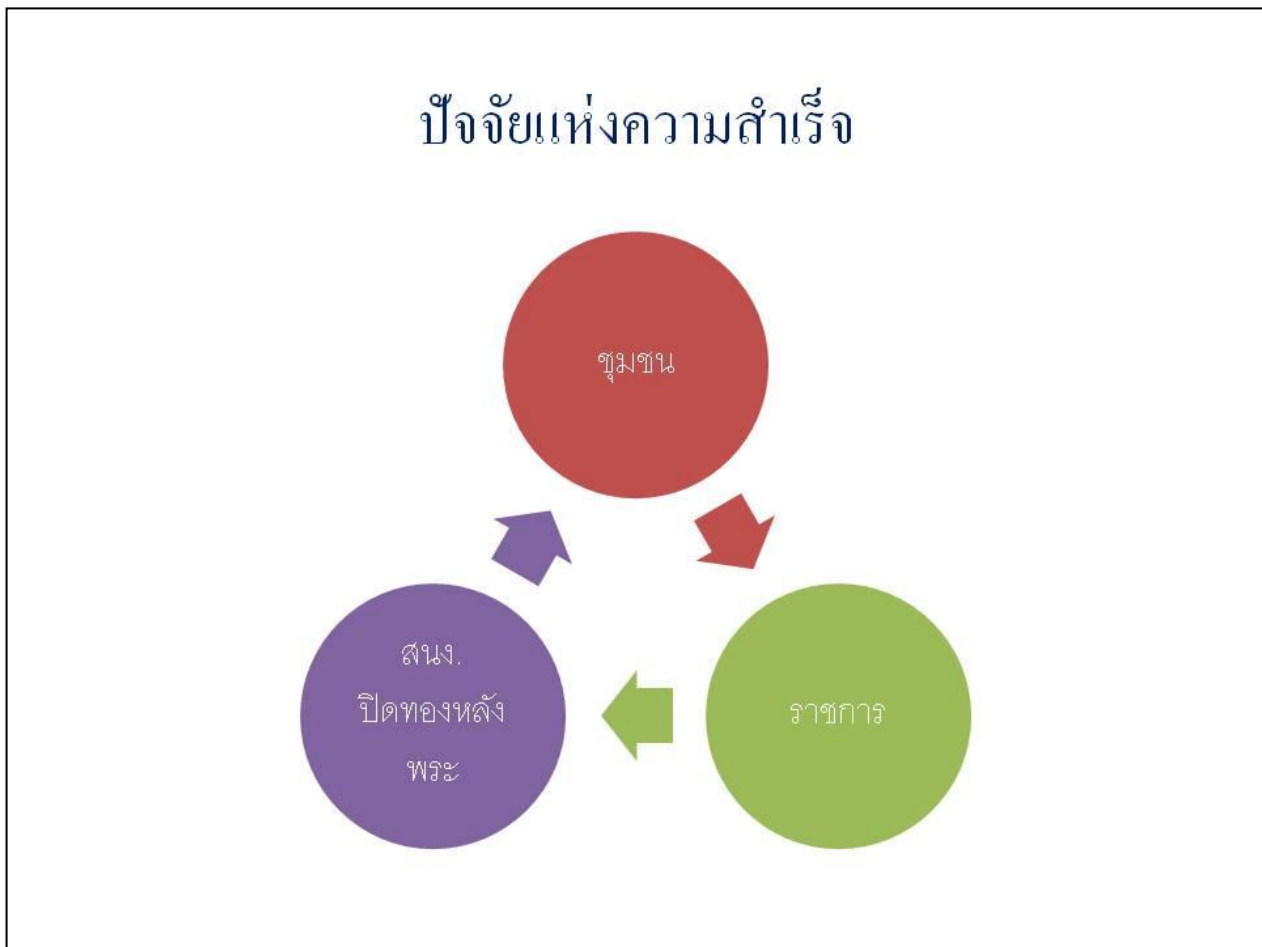

รูปที่ 4-5 ภาพการเรียนรู้ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา”

1. อยู่รอด ชุมชนมีข้าวกินตลอดปี โรคติดต่อต่าง ๆ ได้รับการรักษาและควบคุม เข้าถึงสาธารณสุขปกพื้นฐาน ไม่สร้างหนี้ใหม่
2. รายได้มั่นคง มีการเพิ่มผลผลิตในท้องถิ่น ปลดหนี้ได้บางส่วนหรือทั้งหมด เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ มีความรู้ในการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ และเข้าถึงการรักษาที่ดีขึ้น
3. มีเงินออม มีเงินลงทุนในวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กหรือจิว ฟังตนเอง พัฒนาการเอง มีการร่วมกลุ่มบริหารจัดการ มีภูมิคุ้มกันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ภายนอกชุมชน มีจิตสำนึกรักและปกป้องสิ่งแวดล้อม

4.5 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการ

1. ชุมชนเข้มแข็ง บ้านวัดโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันดี สามารถเรียกระดมทรัพยากรได้อย่างสม่ำเสมอ
2. ราชการสนับสนุน ทั้งผู้ว่าราชการ อำเภอ อบต. มีทิศทางที่ชัดเจนในการดำเนินงาน
3. ภาคเอกชน ได้แก่สำนักงานมูลนิธิปิดทองหลังพระ ช่วยเสริมในด้านความรู้ต่างประสารกัน ทั้งสามส่วน ทำให้งานสำเร็จ

รูปที่ 4-6 ภาพปัจจัยแห่งความสำเร็จ

4.6 ข้อเสนอแนะ

1. ด้านความรู้ที่นำมาใช้ต้องเหมาะสม และทันสมัย
2. การเพิ่มภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากภายนอกชุมชน
3. การพัฒนาคน
4. การพัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้ในการดำเนินการ ร่วมกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น